

Nr. 34.534

SCHEIDSRECHTERLIJK VONNIS
in een geschil tussen

de besloten vennootschap ENGIE SERVICES ZUID B.V.,
voorheen genaamd Cofely Zuid Nederland B.V.,
gevestigd te Oisterwijk,
hierna te noemen "W-aannamester",

e i s e r e s in de hoofdzaak,

gemachtigde: mr. L. Mundt, advocaat te Rotterdam,

en

de publiekrechtelijke rechtspersoon
GEMEENTE MAASTRICHT,
zetelend te Maastricht,
hierna te noemen "opdrachtgeefster",

v e r w e e r s t e r in de hoofdzaak,
e i s e r e s in de vrijwaringen,
v e r w e e r s t e r in reconventie ten aanzien van de
E-aannamester,

gemachtigden: mr. D.M.J. Dexters, mr. H.C. Lejeune en
mr. K.M.J.A. Smitsmans, allen advocaat te Maastricht,

en

1. de besloten vennootschap
VAN WIJNEN HOLDING N.V.,
gevestigd te Baarn,
hierna te noemen "B-aannamester",

v e r w e e r s t e r in de vrijwaringen,

gemachtigden: mr. L.W.J.P.F. Elnig en mr. S.H.R. Caellers,
beiden advocaat te Eindhoven,

2. de besloten vennootschap SPIE NEDERLAND B.V.,
gevestigd te Breda,
hierna te noemen "E-aannamester",

v e r w e e r s t e r in de vrijwaring,
e i s e r e s in reconventie,

gemachtigdeN: mr. M.I. Nijenhof-Wolters, advocaat te
Utrecht,

3. de besloten vennootschap
HELLEBREKERS TECHNIEKEN B.V.,
gevestigd te Nunspeet,
hierna te noemen: "Wb-aannamester",

v e r w e e r s t e r in de vrijwaring,

gemachtigde: mr. W.M.J.M. Heijltjes, advocaat te Heilig Land Stichting,

4. de besloten vennootschap
SMET GROUNDWATER TECHNICS NEDERLAND B.V.,
gevestigd te Eindhoven,
hierna te noemen: "G-aanneemster",

verweerder in de vrijwaring,

gemachtigde: mr. M. Eijkelenboom, advocaat te Rotterdam.

HET SCHEIDSGERECHT

1. Ondergetekenden, MR. J.P. FOKKER, wonende te Arnhem, bij zijn benoeming lid-jurist van het College van Arbiters van de Raad van Arbitrage voor de Bouw, thans oud-lid van dit College, IR. M. SCHELLEKENS, wonende te Papendrecht, en L.Th. VERRIET, wonende te Lent, beiden lid-deskundige van dit College, zijn overeenkomstig de statuten van de Raad benoemd tot scheidslieden in dit geschil. Arbiters hebben hun benoeming schriftelijk aanvaard. Bij brieven van 12 december 2013 (partijen in de hoofdzaak) en 12 mei 2014 (partijen in de vrijwaringen) is daarvan mededeling gedaan aan partijen. Aan het scheidsgerecht is toegevoegd mr. Y.R.R.R. de Mul, secretaris.

DE PROCEDURE

2. Het verloop van de procedure blijkt uit:
in de hoofdzaak:
  - de memorie van eis van 21 juni 2013, binnengekomen per fax op 21 juni 2013 (zonder producties) en in origineel op 24 juni 2013, met producties 1 tot en met 32;
  - de incidentele memorie tot oproeping in vrijwaring, tevens incidentele memorie tot samenvoeging, tevens memorie van antwoord, met producties 1 tot en met 11;
  - de brief van mr. Einig van 24 oktober 2013, waarbij hij bezwaar maakt tegen de verzochte samenvoeging van geschillen;
  - de brief van mr. Mundt van 13 november 2013, waarbij zij bezwaar maakt tegen de verzochte samenvoeging van geschillen;

- de brief van het secretariaat van de Raad van 20 november 2013, waarin aan partijen wordt meegedeeld dat de voorzitter van de Raad heeft besloten de geschillen met nummers 34.650 en 71.896 niet met het onderhavige geschil samengevoegd te laten behandelen;
  - de memorie van antwoord in het incident tot oproeping in vrijwaring, tevens voorwaardelijk zelfstandig verzoek tot beantwoorden voorvraag;
  - de brief namens arbiters van 2 januari 2014, waarbij arbiters meedelen dat het verzoek tot beantwoording van een voorvraag wordt afgewezen;
  - het scheidsrechterlijk incidenteel vonnis van 6 maart 2014 ter zake van het vrijwaringsincident, waarbij de verzoeken tot oproeping in vrijwaring worden toegelaten onder veroordeling van de W-aanneemster in de kosten;
  - de (aanvulling op de) memorie van antwoord in de hoofdzaak met producties 12 tot en met 14;
  - de memorie van repliek in de hoofdzaak tevens houdende wijziging van eis, binnengekomen op 10 februari 2015, met producties 15 tot en met 28;
  - de memorie van dupliek in de hoofdzaak met producties 29 tot en met 33;
- in de vrijwaringen jegens de W-aanneemster:
- de memories van eis in vrijwaring jegens de B-aanneemster, de E-aanneemster, de Wb-aanneemster en de G-aanneemster, alle van 8 mei 2014 en op 9 mei 2014 binnengekomen bij de Raad, met producties A1 tot en met A10 en B1;
  - de memorie van antwoord in de vrijwaring van de kant van de B-aanneemster met producties 1 tot en met 18;
  - de memorie van antwoord in de vrijwaring in conventie en van eis in reconventie van de kant van de E-aanneemster, met producties 1 tot en met 5;
  - de memorie van antwoord in vrijwaring van de kant van de Wb-aanneemster zonder producties;
  - de memorie van antwoord (in de vrijwaring) van de kant van de G-aanneemster, met producties 11 tot en met 25;
  - de memories van repliek in de vrijwaring van de kant van opdrachtgeefster jegens de B-aanneemster, de Wb-aanneemster en de G-aanneemster met producties A14 tot en met A16;
  - de memorie van repliek in de vrijwaring in conventie en van antwoord in reconventie jegens de E-aanneemster, tevens incidentele memorie tot

oproeping in vrijwaring in de reconventie in de vrijwaring, met producties A11 tot en met A14;

- de memorie van antwoord in het incident tot oproeping in vrijwaring (referte) van de kant van de E-aanneemster;
- de memorie van antwoord in reconventie in vrijwaring jegens de E-aanneemster (aanvulling na vrijwaring) van de kant van opdrachtgeefster, zonder producties;
- de memorie van dupliek in de vrijwaring van de kant van de B-aanneemster met producties 19 tot en met 21;
- de memorie van dupliek in vrijwaring in conventie en van repliek in reconventie tevens wijziging van eis in reconventie van de kant van de E-aanneemster, binnengekomen op 11 mei 2016 met producties 6 tot en met 10;
- de brief van mr. Nijenhof-Wolters van 23 mei 2016 met de beide daarin genoemde bijlagen;
- de memorie van dupliek in de vrijwaring van de kant van de Wb-aanneemster;
- de memorie van dupliek in de vrijwaring van de kant van de G-aanneemster;
- de memorie van dupliek in reconventie in de vrijwaring van de kant van opdrachtgeefster, met producties A17 en A18;

in de vrijwaring jegens de E-aanneemster:

- de memorie van eis in vrijwaring naar aanleiding van de reconventionele vordering van de E-aanneemster, binnengekomen op 1 juli 2015 zonder producties;
- de memorie van antwoord van de kant van de B-aanneemster met producties 1 tot en met 10;
- de memorie van repliek van de kant van opdrachtgeefster met producties 11 en 12;
- de memorie van dupliek van de kant van de B-aanneemster met producties 13 en 14;

in alle geschillen:

- de door mrs. Mundt, Dexters, Einig, Nijenhof-Wolters en Eijkelenboom ingediende inventarislijsten;
- de brief van mr. Mundt van 21 november 2017; met als bijlagen de producties 34 tot en met 52;

- de brief van mr. Heijltjes van 22 november 2017 met daarbij vijf ongenummerde bijlagen;
  - de brief van mr. Heijltjes van 28 november 2017 met bijlage en met aanvulling op het petitum ter zake van proceskosten;
  - de brief van mr. Einig van 28 november 2017 met als bijlage productie 22 (vonnis van de Raad van 22 juni 2016, nr. 34.650);
  - de brieven van mr. Dexters (9 november 2017), mr. Mundt (9 november 2017), het secretariaat van de Raad (10 november 2017), mr. Dexters (13 november 2017), het secretariaat van de Raad (14 november 2017), mr. Einig (15 november 2017) en nogmaals het secretariaat van de Raad (28 november 2017) met betrekking tot de regie van de zittingen;
  - de brief namens arbiters van 7 december 2017 met daarin de afspraken gemaakt ter zitting op 6 december 2017;
  - de brief van mr. Mundt van 13 december 2017 met daarin een vermindering van eis en als bijlage productie 53
  - de brief namens mr. Dexters van 15 december 2017 met daarbij de producties 34 tot en met 37;
  - de pleitnotities van mr. Mundt inclusief veertien sheets voor een PowerPoint presentatie;
  - de pleitnotities van mrs. Dexters en Smitsmans in drie delen;
  - de pleitnotities van mr. Nijenhof-Wolters;
  - de pleitnotities van mr. Einig in twee delen;
  - de pleitnotities van mr. Heijltjes;
  - de pleitnotities van mr. Eijkelenboom;
  - ter zitting door de E-aanneemster overgelegd acht bladen met foto's.
3. Ter gelegenheid van de voortzetting van de mondelinge behandeling op 20 december 2017 wenste opdrachtgeefster wederom pleitnotities in te dienen. Na het bezwaar daartegen van de overige aanwezige partijen te hebben gehoord hebben arbiters de pleitnotities geweigerd, nu de pleidooien op 6 december 2017 hadden plaatsgevonden en daar op 20 december 2017 geen ruimte meer voor was. Partijen maakten ook bezwaar tegen indiening van de producties 34 tot en met 37 door opdrachtgeefster. Arbiters hebben hun beslissing op dat punt aangehouden tot het moment, dat zij deze producties bij hun besluitvorming wensen te betrekken. Arbiters beslissen thans dat zij geen kennis nemen van deze producties 34 tot en met 37, nu opdrachtgeefster niet

aannemelijk heeft gemaakt dat de inhoud ervan iets nieuws toevoegt aan al hetgeen zij reeds uitvoerig naar voren heeft gebracht.

4. De mondelinge behandeling van dit geschil is gehouden op 6 december 2017 in een vergaderzaal van het Crowne Plaza Hotel te Maastricht, waarbij behalve arbiters en de secretaris aanwezig waren:
  - aan de kant van de W-aanneemster: mr. Mundt en haar kantoorgenoot mr. M. Kosterink, R.M.J. Moest, projectleider bij de W-aanneemster, wonende te Rijckholt, mr. R. Vliegen, contractmanager bij de W-aanneemster, wonende te Geldrop, en F.R.B. Kreugel, directeur van de W-aanneemster, wonende te Maastricht;
  - aan de kant van opdrachtgeefster: mrs. Dexter, Smitsmans en Lejeune, H.C.G. van den Boorn, projectleider bij opdrachtgeefster, wonende te Maastricht, ir. J.P. Brouns, directievoerder bij CBB, wonende te Elsloo, en ir. J.G. Vosters, projectleider bij Koppert en Koenis Architecten, wonende te St. Oedenrode;
  - aan de kant van de E-aanneemster: mr. Nijenhof-Wolters, A.E. van der Knijff, Business Unit manager bij de E-aanneemster, wonende te Heerlen, en mr. M.A. Smals, advocaat in dienst van de E-aanneemster, wonende te Rotterdam;
  - aan de kant van de B-aanneemster: mrs. Einig en Caelers en ir. R.J.M.J. Vaessen, directeur van de B-aanneemster, wonende te Lanaken (België);
  - aan de kant van de Wb-aanneemster: mr. Heijltjes, E. Vlijm, directeur van de Wb-aanneemster, wonende te 't Harde, en M.H.W. van den Heuvel, projectmanager bij de Wb-aanneemster, wonende te 's-Hertogenbosch;
  - aan de kant van de G-aanneemster: mr. Eijkelenboom, mr. M. van Lommel, jurist bij de G-aanneemster, wonende te Lichtaart (België), en ing. J. vanden Bergh, directeur van de G-aanneemster, wonende te Kalmt-hout (België).
5. De mondelinge behandeling is op 20 december 2017 in dezelfde locatie voortgezet buiten de aanwezigheid van de Wb- en de G-aanneemsters, aan wie arbiters aan het eind van de zitting op 6 december 2017 de keuze hadden gelaten al dan niet te verschijnen ter zitting van 20 december 2017, en voorts in

aanwezigheid van dezelfde personen als op 6 december 2017 met uitzondering van mr. Smitsmans aan de zijde van opdrachtgeefster.

6. Het werk is tijdens de mondelinge behandeling in overleg met partijen niet bezichtigd, omdat daar geen aanleiding toe bestond.

DE GRONDEN VAN DE BESLISSING

in conventie en in reconventie

de bevoegdheid

7. De bevoegdheid van arbiters tot beslechting van deze geschillen bij scheidsrechterlijk vonnis staat onbetwist tussen partijen vast. In paragraaf 49 van de toepasselijke Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken 1989 (UAV 1989), respectievelijk Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van Technische Installatiewerken 1992 (UAVTI 1992) is een arbitraal beding opgenomen dat verwijst naar de Raad en zijn statuten. Van toepassing is het arbitragereglement van 27 mei 2006.

de producties

8. Partijen hanteren in de verschillende geschillen verschillende manieren van productienummering, waardoor verwijzing naar producties verwarrend dreigt te worden. Arbiters zullen de nummering van de producties aanhouden, zoals partijen die weergeven, ook als partijen niet aansluitend nummeren, maar voegen aan die nummering een letter toe in overeenstemming met de functies van partijen: de producties van de W-aanneemster krijgen de letter W, de producties van opdrachtgeefster de letter O, de producties van de E-aanneemster de letter E, de producties van de B-aanneemster de letter B, de producties van de Wb-aanneemster de letters Wb en de producties van de G-aanneemster de letter G. Opdrachtgeefster heeft zowel in de hoofdzaak als in de vrijwaring ter zake van de reconventie de producties 11 en 12 overgelegd. De producties in de vrijwaring ter zake van de reconventie zullen, naar de betrokken partijen, worden aangeduid als de producties O-B 11 en O-B 12. De producties van opdrachtgeefster in de vrijwaringen zijn voorzien van een letter A. Arbiters handhaven die methode, zodat die producties zullen zijn genummerd O-A1 tot en met O-A18. De producties van de B-aanneemster in de vrijwaring ter zake van de hoofdzaak krijgen alleen de letter B, die in de vrijwaring ter zake van de reconventie de letters B-O. De W-aanneemster heeft

zowel bij eis als bij repliek producties 15 tot en met 28 overgelegd. Arbiters zullen die producties aanduiden als de producties We15 bij eis respectievelijk Wr15 bij repliek.

de feiten

9. Tussen partijen staat het volgende vast:
  - a. opdrachtgeefster heeft de nieuwbouw van het zwembad De Geusselt te Maastricht opgedragen aan vijf aannemers in nevenaanneming; de B-aannemer voerde het bouwkundige deel uit, de W-aannemer de werktuigkundige installaties, de E-aannemer de elektrotechnische installaties, de Wb-aannemer de waterbehandelingsinstallaties en de G-aannemer de grondboringen voor het grondwatersysteem;
  - b. de overeenkomsten zijn door opdrachtgeefster gesloten met de B-aannemer op 27 mei 2010 (productie O1, aanneemsom € 10.651.115,00, akte ondertekend op 12 respectievelijk 20 juli 2010), met de W-aannemer op 27 mei 2010 (productie O2, aanneemsom € 2.949.000,00, akte ondertekend op 12 respectievelijk 19 juli 2010), met de E-aannemer op 27 mei 2010 (productie O3, aanneemsom € 996.742,00, akte ondertekend op 12 respectievelijk 16 juli 2010) met de Wb-aannemer op 28 juni 2010 (productie O4, aanneemsom € 1.286.400,00, akte ondertekend op 12 respectievelijk 19 juli 2010) en met de G-aannemer op 27 oktober 2010 (productie O5, aanneemsom € 405.186,88, akte ondertekend op 17 november 2010 respectievelijk ongedateerd);
  - c. in de bestekken van de diverse nevenaannemers is de betreffende nevenaannemers opgedragen met elkaar een coördinatieovereenkomst te sluiten volgens het bij het bestek gevoegde model; de B-aannemer heeft daarbij de taak van coördinerend aannemer gekregen;
  - d. de directie over het werk en de beslechting van coördinatieproblemen is door opdrachtgeefster opgedragen aan CBB Arnhem in de persoon van ir. J.P. Brouns;
  - e. in alle bestekken is opgenomen dat het werk moet worden opgeleverd op 2 maart 2012 bij een start op 7 juni 2010; in het bestek van de B-aannemer is bovendien vermeld dat deze opleveringsdatum ook voor andere nevenaannemers geldt; in overleg tussen opdrachtgeefster en de

nevenaanneemsters is deze gezamenlijke opleveringsdatum verplaatst naar 16 april 2012;

- f. het werk heeft enkele vertragende verstoringen gekend; de startdatum is verschoven van 7 juni naar 19 juli 2010; aan het begin van de grondwerkzaamheden is de aanwezigheid van grondwater geconstateerd, waardoor een bemalingsplan en een lozingsvergunning nodig werden; er was sprake van scheefstand van gevels, hetgeen moest worden hersteld;
- g. opdrachtgeefster heeft het werk op 6 februari 2013 in gebruik genomen;
- h. tussen de B-aanneemster en opdrachtgeefster zijn enkele arbitrale procedures geweest: het kort geding nummer 33.865 van 12 juli 2012 met betrekking tot de scheefstand en de tegelcassettes, geschil nummer 33.557 van 23 mei 2013 (productie We27) met hoger beroep nummer 71.896 van 17 september 2014 met betrekking tot stagnatie en kosten door bemaling, dakplaten en isolatie, en nummer 34.650 van 22 juni 2016 met betrekking tot herstelkosten, waaronder de scheefstand van de gevels, meerwerk, stagnatie en, in reconventie, met betrekking tot schade door gebreken, garanties en te late oplevering;
- i. de vordering in het kort geding 33.865 is afgewezen; in geschil 71.896 is, voor zover van belang, aan de B-aanneemster bouwtijdverlenging toegewezen over vijftien weken; in geschil 34.650 is aan B-aanneemster bouwtijdverlenging toegewezen tot 24 september 2012, dat wil zeggen acht weken extra, waarvan vier weken bouwvakvakantie, in verband met de scheefstand van de gevels.

het geschil in de hoofdzaak

- 10. De W-aanneemster stelt zich op het standpunt dat er sprake is van vertraging in de oplevering van 48 weken nu zij haar werk in plaats van op 2 maart 2012 pas op 6 februari 2013 kon opleveren. Deze vertraging is niet aan haar te wijten, zodat zij opdrachtgeefster voor de daardoor ontstane schade aansprakelijk houdt. Zij vordert de schade over 42 weken. Zij berekent die schade op € 505.322,72 (productie W32) en vordert daarvan € 485.524,00. Verder wenst de W-aanneemster bijbetaling voor twee meerwerken: W53 ter zake van bitumineren van kanalen (€ 10.390,00) en W52 in verband met een ander fabricaat TSA's (€ 42.646,00), in totaal dus € 10.390,00 + € 42.646,00 = € 53.036,00. Bij repliek maakt de W-aanneemster ook aanspraak op de door haar gemaakte buitengerechtelijke kosten, volgens het Besluit BIK vast te

stellen op € 6.775,00. De W-aanneemster vordert daarom in de hoofdzaak, zoals geformuleerd bij repliek en verminderd bij brief van 13 december 2017:

bij vonnis, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

- 1. opdrachtgeefster te veroordelen om binnen vijf dagen nadat vonnis is gewezen door arbiters aan de W-aanneemster te betalen een bedrag van € 419.051,00 in verband met geleden vertragingsschade, althans een nader door arbiters in redelijkheid vast te stellen bedrag, te vermeerderen met verschuldigde btw en met de wettelijke handelsrente met ingang van de datum van aanhangig maken van deze procedure tot aan de dag der algehele voltooiing;*
- 2. opdrachtgeefster te veroordelen om binnen vijf dagen nadat vonnis is gewezen door arbiters aan de W-aanneemster te betalen een bedrag van € 53.036,00 in verband met meerwerk te vermeerderen met verschuldigde btw en met de wettelijke handelsrente met ingang van de datum van aanhangig maken van deze procedure tot aan de dag der algehele voltooiing;*
- 3. opdrachtgeefster te veroordelen tot vergoeding van de buitengerechtigde incassokosten ad € 6.775,00;*
- 4. opdrachtgeefster te veroordelen in de kosten van deze procedure, een tegemoetkoming in de advocaatkosten van de W-aanneemster daaronder begrepen.*

11. Opdrachtgeefster meent in de eerste plaats dat de W-aanneemster de verkeerde partij aanspreekt voor stagnatieschade: daarvoor moet zij zich op grond van de coördinatieovereenkomst wenden tot haar nevenaanneemsters en in ieder geval tot de B-aanneemster. Op die grond moet de W-aanneemster niet-ontvankelijk verklaard worden in haar vorderingen. Als dit verweer niet opgaat is opdrachtgeefster van mening dat zij niet aansprakelijk is voor de stagnatie, terwijl die stagnatie ook op een veel kortere tijdsduur gesteld moet worden. De W-aanneemster heeft over een grote periode helemaal geen schade geleden, omdat het slechts een verschoven bouwperiode betreft en niet een verlengde bouwtermijn. Contractueel is bepaald dat opdrachtgeefster geen stagnatieschade hoeft te betalen, terwijl de W-aanneemster ook nog eens akkoord is gegaan met de verlenging zonder voorbehoud. Toen de W-aanneemster het werk voor oplevering aanbood, was dat werk nog niet klaar. De stagnatieschade is veel te hoog berekend en kan maximaal € 17.206,00 bedragen. Ook tegen de vorderingen ter zake van meerwerken voert opdrachtgeefster inhoudelijk verweer. De W-aanneemster heeft niet de juiste weg bewandeld voor deze vordering en heeft niet gewaarschuwd voor de noodzaak van kostenverhoging (artikel 7:755 BW). De gelijkwaardigheid van het alternatief voor de TSA's is niet aangetoond en de coa-

ting van de kanalen is bestekmatig voorgeschreven. Zij concludeert daarom in de hoofdzaak voor antwoord:

bij scheidsrechterlijk vonnis, voor zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad, de W-aanneemster in haar vorderingen niet-ontvankelijk te verklaren, althans deze haar vorderingen te ontzeggen als zijnde rechtens ongegrond en/of onbewezen, met veroordeling van de W-aanneemster in de kosten van het geding, daaronder begrepen een vergoeding van de kosten van rechtsbijstand aan de zijde van opdrachtgeefster gevallen.

het geschil in de vrijwaringen

12. Voor het geval de W-aanneemster ontvankelijk blijkt in haar vorderingen en dus jegens haar, opdrachtgeefster aansprakelijk gesteld kan worden voor stagnatieschade, meent opdrachtgeefster dat op grond van de coördinatieovereenkomst en de aannemingsovereenkomsten de overige partijen bij die overeenkomsten haar dienen te vrijwaren. De nevenaannemers zijn jegens opdrachtgeefster verplicht de coördinatieovereenkomst correct na te leven. Doen zij dat niet dan zijn zij jegens opdrachtgeefster contractueel aansprakelijk uit wanprestatie, dan wel plegen zij een onrechtmatige daad jegens opdrachtgeefster, terwijl de aansprakelijkheid ook voortvloeit uit de algemene beginselen van de redelijkheid en de billijkheid. De nevenaannemers hebben niet, althans onvoldoende meegewerkt aan het tot stand komen van een integrale planning, terwijl in het bijzonder de B-aanneemster die planning niet tijdig heeft opgesteld. De daardoor veroorzaakte schade komt voor rekening van de nevenaannemers, althans van de B-aanneemster. Het werkterrein was tijdig ter beschikking, maar de aannemers en met name de B-aanneemster zijn niet op 7 juni 2010 gestart, hetgeen voor hun/haar eigen risico blijft. De bemalingsproblematiek behoort contractueel voor risico van de B-aanneemster te komen, die onderzoek naar het grondwater had moeten doen. Ook alle overige door de W-aanneemster bedoelde oorzaken van vertraging komen om verschillende redenen voor risico van de nevenaannemers. Opdrachtgeefster vordert daarom in de diverse memories van eis in vrijwaring:

om gelijktijdig met het te wijzen vonnis in de hoofdzaak en voor zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

1. *ieder der nevenaannemers te veroordelen om aan opdrachtgeefster te betalen datgene waartoe opdrachtgeefster als gedaagde (lees: verweerster) in de hoofdzaak jegens de W-aanneemster mocht worden veroordeeld, althans een nader door arbiters te bepalen bedrag, met inbegrip van de kostenveroordeling, te voldoen binnen veertien dagen, althans een nader door arbiters te bepalen termijn, na dagtekening van het vonnis en, voor het geval voldoende*

ning van hetgeen waarin ieder der nevenaannemers wordt veroordeeld niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt, te vermeerderen met de wettelijke rente te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot de dag der gehele voldoening;

2. ieder der nevenaannemers te veroordelen in de kosten van het geding in deze vrijwaring, te vermeerderen met de nakosten, een en ander te voldoen binnen veertien dagen, althans een nader door arbiters te bepalen termijn, na dagtekening van het vonnis, en voor het geval voldoening van de (na)kosten niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt, te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na)kosten te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot de dag der gehele voldoening.

13. Ieder der nevenaannemers voert verweer tegen de vorderingen van opdrachtgeefster. De B-aannamester wijst op de eerdere vonnissen, geweest tussen haar en opdrachtgeefster, waaruit blijkt dat zij niet aansprakelijk is voor de vertraging door het bemalingsplan en de scheefstand van gevels, zodat zij recht had op bouwtijdverlenging tot 24 september 2012. Voor zover daarna vertraging is opgetreden, heeft zij daarvoor een korting op de aanneemsom moeten aanvaarden van € 2.500,00 per dag ofwel in totaal € 170.000,00. Daarmee is wat haar betreft alle schade in verband met te late oplevering voldaan, zodat opdrachtgeefster daarnaast niet nog eens aanvullende schadevergoeding kan vorderen. Ieder van de nevenaannemers stelt dat de directie door afkeuring van de opgestelde geïntegreerde plannings niet coördinatieproblemen heeft beslecht maar heeft veroorzaakt. De nevenaannemers betogen dat zij hebben meegewerkt aan het opstellen van de geïntegreerde planning, maar dat het opstellen daarvan door de houding van opdrachtgeefster en haar directievoerder onmogelijk werd. Verder constateren de nevenaannemers dat hun geen korting is opgelegd wegens vertraagde oplevering, althans de B-aannamester tot het door haar genoemde en betaalde bedrag, zodat opdrachtgeefster kennelijk geen aanleiding zag hun iets te verwijten. De Wb- en G-aannamester betogen voorts dat, nu opdrachtgeefster hun een tevredenheidsverklaring heeft gezonden, zij op de in die tevredenheidsverklaring genoemde punten niet kan terugkomen, zodat de Wb- en G-aannamester ten onrechte in de procedure zijn betrokken. De nevenaannemers concluderen in ongeveer gelijke bewoordingen voor antwoord in de vrijwaringen:

bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad, opdrachtgeefster niet-ontvankelijk te verklaren in haar vorderingen in de vrijwaringen, althans haar deze vorderingen te ontzeggen als ongegrond en/of onbewezen, onder veroordeling van

opdrachtgeefster in de kosten van de ze procedure, daaronder begrepen een tegemoetkoming in de kosten van processuele bijstand.

14. De E-aanneemster maakt van de tegen haar ingediende vordering gebruik om een vordering in reconventie tegen opdrachtgeefster in te stellen. Zij stelt door ongeveer dezelfde oorzaken, als in de hoofdzaak door de W-aanneemster naar voren zijn gebracht, vertraging in haar werkzaamheden te hebben ondervonden. Zij heeft haar schade en de oorzaken daarvan laten opstellen door een extern bureau (productie E1), dat de schade over een vertraging van 284 dagen (16 april 2012 tot 25 januari 2013) heeft berekend op € 296.372,88. In reconventie vordert zij daarom, zoals gewijzigd bij repliek in reconventie:

*bij vonnis, voor zover mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:
aan de E-aanneemster bouwtijdverlenging toe te staan in de periode van 16 april 2014 (lees: 2012) tot en met de dag van de werkelijke oplevering;
opdrachtgeefster te veroordelen aan de E-aanneemster een bedrag te betalen van in totaal € 298.875,58, althans een door arbiters vast te stellen bedrag ex aequo et bono, te vermeerderen met de wettelijke rente over dit bedrag vanaf de dag van indiening van het verzoek tot bouwtijdverlenging en vergoeding van kosten (25 februari 2013), althans vanaf de dag van indiening van de memorie van eis in reconventie (11 augustus 2014), althans vanaf een door arbiters in goede justitie te bepalen datum tot de dag der algehele betaling;
opdrachtgeefster te veroordelen in de kosten van deze procedure, waartoe de E-aanneemster ter gelegenheid van de mondelinge behandeling een overzicht in het geding zal brengen van alle kosten van juridische bijstand, de buitengerechtelijke kosten als bedoeld in artikel 6:96 lid 2 sub a, b en c BW daaronder mede begrepen, althans opdrachtgeefster te veroordelen in de kosten van deze procedure en de buitengerechtelijke kosten aan de hand van het liquidatietarief, te vermeerderen met de nakosten, een en ander te voldoen binnen veertien dagen na dagtekening van het vonnis, althans een nader door arbiters te bepalen termijn, en voor het geval tijdige betaling uitblijft te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na)kosten te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot aan de dag der algehele voldoening.*

15. Opdrachtgeefster verweert zich tegen deze vordering grotendeels met de zelfde argumenten als in de hoofdzaak en concludeert voor antwoord in reconventie:

bij scheiderechterlijk vonnis, voor zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad, de E-aanneemster in haar vorderingen niet-ontvankelijk te verklaren, althans deze haar te ontzeggen als zijnde rechtens ongegrond en/of onbewezen, met veroordeling van de E-aanneemster in de kosten van het geding, daaronder begrepen een vergoeding van de kosten van rechtsbijstand aan de zijde van opdrachtgeefster gevallen.

16. Voor het geval opdrachtgeefster aansprakelijk gesteld kan worden voor deze schade, wenst opdrachtgeefster de vordering in vrijwaring door te leggen naar de B-aanneemster, zodat zij verzoekt de B-aanneemster nogmaals in vrijwaring te mogen oproepen. De E-aanneemster heeft zich ten dezen gerefereerd aan het oordeel van arbiters. Daarop is opdrachtgeefster meegedeeld dat de vrijwaring wordt toegelaten, dat de formele beslissing in het onderhavige vonnis zal worden opgenomen en dat opdrachtgeefster haar memorie van eis in vrijwaring kan indienen. Dat heeft zij gedaan en daarbij heeft zij grotendeels op dezelfde argumenten als in de eerste vrijwaring gesteld dat, voor zover zij aansprakelijk blijkt voor de vertragingsschade van de E-aanneemster, de B-aanneemster haar deze schade moet vergoeden. Zij concludeert in deze vrijwaring voor eis:

gelijktijdig met het te wijzen vonnis in de hoofdzaak en voor zoveel mogelijk uitvoerbaar bij voorraad:

1. de B-aanneemster te veroordelen om aan opdrachtgeefster te betalen datgene waartoe opdrachtgeefster als gedaagde (lees: verweerster) in de hoofdzaak jegens de W-aanneemster mocht worden veroordeeld, althans een nader door arbiters te bepalen bedrag, met inbegrip van de kostenveroordeling, te voldoen binnen veertien dagen, althans een nader door arbiters te bepalen termijn, na dagtekening van het vonnis en, voor het geval voldoening van hetgeen waarin ieder der nevenaannemers wordt veroordeeld niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt, te vermeerderen met de wettelijke rente te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot de dag der algehele voldoening;

2. de B-aanneemster te veroordelen in de kosten van het geding in deze vrijwaring, te vermeerderen met de nakosten, een en ander te voldoen binnen veertien dagen, althans een nader door arbiters te bepalen termijn, na dagtekening van het vonnis, en voor het geval voldoening van de (na)kosten niet binnen de gestelde termijn plaatsvindt, te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na)kosten te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot de dag der gehele voldoening.

17. De B-aanneemster verweert zich op gelijke gronden als in de andere vrijwaring tegen deze vordering en concludeert tot afwijzing van die vordering met veroordeling van opdrachtgeefster in de kosten.

de beoordeling van het geschil

18. In het navolgende zijn alle bedragen exclusief eventueel daarover verschuldigde btw opgenomen, tenzij anders wordt vermeld. Arbiters merken hierbij op dat in de bestekken van de W-aanneemster en van de E-aanneemster onder artikel 00.02.40.01 de btw-verleggingsregeling van toepassing is ver-

klaard, maar in de overige bestekken niet. Partijen hebben hier verder geen beroep op gedaan.

Ontvankelijkheid:

19. Opdrachtgeefster is van mening dat de W-aanneemster en de E-aanneemster (in reconventie) in hun vorderingen niet-ontvankelijk moeten worden verklaard voor zover die vorderingen stagnatieschade tot onderwerp hebben. De stagnatieschade is veroorzaakt door gebrek aan of in de coördinatie en volgens de tussen partijen gesloten coördinatieovereenkomst moeten partijen bij die overeenkomst hun schade verhalen op de medepartijen bij die overeenkomst en met name op de B-aanneemster, die de coördinatie moest uitvoeren en daarmee de veroorzaker is van de schade, aldus opdrachtgeefster. Opdrachtgeefster is geen partij bij die overeenkomst en kan dus uit dien hoofde ook niet worden aangesproken.
20. Opdrachtgeefster wijst in de eerste plaats op artikel 01.05.10.94 van het bestek van de W-aanneemster en de E-aanneemster en het overeenkomstige artikel 01.03.00.a en 01.07 in het bestek van de B-aanneemster, een en ander in combinatie met paragraaf 6 lid 6 en lid 9 en paragraaf 46 UAVTI 1992/UAV 1989 en de artikelen 6:74 en 162 BW. Verder verwijst opdrachtgeefster ter onderbouwing naar de coördinatieovereenkomst en met name naar de artikelen 6 leden 4 en 9 en 7 lid 2 van die overeenkomst. Opdrachtgeefster heeft met dit samenspel van bepalingen beoogd dat degene die een risico kan beheersen voor de eventuele schade aansprakelijk is. Dat zijn de uitvoerende partijen, niet opdrachtgeefster. Opdrachtgeefster stelt dat zij niets kon doen om vertraging die ontstaan is te beheersen, zelfs niet indien die vertraging door haar veroorzaakt zou zijn (pleitnotitie I onder 9). Onder 10 van de pleitnotitie erkent opdrachtgeefster overigens wel dat zij aansprakelijk is voor vertraging die zij zelf veroorzaakt.
21. Opdrachtgeefster meent dat niet zij de vertraging heeft veroorzaakt, maar dat partijen jegens elkaar de coördinatieverplichtingen niet zijn nagekomen, bijvoorbeeld door geen integrale planning op te stellen. Daardoor konden optredende vertragingen niet beheerst worden. Opdrachtgeefster wijst met name de B-aanneemster aan als degene die in dit opzicht tekort is geschoten, om-

dat in het geheel geen coördinatie noch samenwerking met de nevenaannemers heeft plaatsgevonden en zij ook nog fouten in de uitvoering maakte.

22. De W- en E-aanneemsters betogen dat uit eerdere vonnissen van de Raad (RvA 33.557 van 23 mei 2013 met hoger beroep 71.896 van 17 september 2014 en 34.650 van 22 juni 2016) tussen opdrachtgeefster en de B-aanneemster blijkt dat opdrachtgeefster sowieso aansprakelijk is voor vertraging over 23 weken, althans dat bouwtijdverlenging verleend moest worden over 23 weken, inclusief de bouwvakvakantie. De W-aanneemster bevoegt verder dat opdrachtgeefster verantwoordelijk is voor door haar ingeschakelde hulppersonen, tenzij die verantwoordelijkheid in de coördinatieovereenkomst is verschoven naar de nevenaannemers, waarbij dan geregeld moet zijn dat partijen bij die overeenkomst elkaar rechtstreeks kunnen aanspreken en partijen bij die overeenkomst afstand hebben gedaan van hun recht om opdrachtgeefster aan te spreken voor door haar ingeschakelde hulppersonen. Dat recht hebben de nevenaannemers echter niet prijs gegeven.
23. Het meewerken aan het opstellen van een integrale planning betekent volgens de W-aanneemster niet een resultaatsverplichting om het werk tijdig op te leveren. De W-aanneemster moest haar verplichtingen uit de coördinatieovereenkomst nakomen en dat heeft zij gedaan. Desondanks was tijdige oplevering niet mogelijk, waarbij zij een groot deel van de vertragingen aan opdrachtgeefster zelf en haar directievoerder verwijt, die niet tijdig knopen doorhakte. De E-aanneemster heeft geen verder afzonderlijk verweer op dit punt gevoerd en zich aangesloten bij het verweer van de W-aanneemster.
24. De door opdrachtgeefster genoemde bepalingen in de coördinatieovereenkomst luiden:

artikel 6 lid 4: Indien als gevolg van de bespreking zoals bedoeld in lid 2 wijzigingen in het algemeen tijdschema en de daarvan afgeleide gedetailleerde werkplannen of tekeningen moeten worden doorgevoerd, zal door de coördinerend aannemer van die wijziging zo spoedig mogelijk aan alle bij die wijziging betrokken uitvoerende partijen schriftelijk mededeling worden gedaan. Indien er, ondanks de efficiency zoals bedoeld in lid 3, schade is ontstaan als gevolg van de gebeurtenissen zoals bedoeld in lid 1, is de veroorzakende uitvoerende partij aansprakelijk.

artikel 6 lid 9: De uitvoerende partij die in gebreke is zoals bedoeld in lid 6, zal zonder enige beperking jegens alle andere uitvoerende partijen aansprakelijk zijn voor alle kosten en schade welke voor die uitvoerende partijen voortvloeien uit het in gebreke zijn van de desbetreffende uitvoerende partij.

artikel 7 lid 2: De uitvoerende partijen zijn, ieder voor hun eigen werk, aansprakelijk ter zake van schade aan het werk en vertragingsschade, voor zover deze aansprakelijkheid en schades niet door de CAR-verzekering zoals bedoeld in lid 1, worden gedekt.

25. Arbiters stellen in de eerste plaats vast dat opdrachtgeefster de teksten van de overeenkomsten heeft opgesteld, zowel de aannemingsovereenkomsten als de coördinatieovereenkomsten. Uit artikel 01.02.31.02 van het bestek van de W-aanneemster blijkt dat deze verplicht is de coördinatieovereenkomst te sluiten overeenkomstig het door opdrachtgeefster opgestelde model, dat als bijlage bij het bestek is gevoegd. Weliswaar staat in het bestek dat opdrachtgeefster partij zal zijn bij de coördinatieovereenkomst, maar uit het bijgevoegde model blijkt zowel in de considerans als in artikel 1 lid 1 expliciet dat opdrachtgeefster geen partij is bij die overeenkomst.
26. In diverse bepalingen van de coördinatieovereenkomst wordt naar de directie verwezen. Op zich maakt dit de directievoerder en daarmee opdrachtgeefster nog niet tot partij bij de overeenkomst. Wel is het zo dat voor zover uit de coördinatieovereenkomst blijkt dat de directie bevoegdheden of verplichtingen heeft, deze bevoegdheden en verplichtingen geacht moeten worden te behoren tot hetgeen tussen ieder der partijen bij de coördinatieovereenkomst en opdrachtgeefster is overeengekomen, hetgeen voortvloeit uit de aannemingsovereenkomst. Nu opdrachtgeefster de precieze inhoud van de coördinatieovereenkomst bindend in het bestek voorschrijft, maakt deze overeenkomst deel uit van het geheel van rechten en plichten van partijen. Een tekortkoming van een nevenaannemer onder de coördinatieovereenkomst wordt daarmee tevens een tekortkoming van die nevenaannemer jegens opdrachtgeefster. Maar dat betekent ook dat opdrachtgeefster de uit die coördinatieovereenkomst blijkende verplichtingen op zich neemt als zijnde een verplichting onder de aannemingsovereenkomst.
27. Het is dus niet zo, zoals de W-aanneemster betoogt, dat opdrachtgeefster zelf partij is bij de coördinatieovereenkomst, omdat de W-aanneemster erop mocht vertrouwen dat opdrachtgeefster partij zou worden bij die overeenkomst nu dat in het bestek stond.
28. Evenmin kan gesteld worden dat de W-aanneemster vorderingen op grond van de coördinatieovereenkomst tegen opdrachtgeefster kan instellen, omdat

opdrachtgeefster dat in de coördinatieovereenkomst niet heeft uitgesloten en omdat de W-aanneemster geen afstand heeft gedaan van dat recht. Weliswaar is opdrachtgeefster de opsteller van de coördinatieovereenkomst, maar nu zij daar geen partij bij is, is het al dan niet uitsluiten van enige aansprakelijkheid niet relevant jegens de partijen bij die overeenkomst. Ook het al dan niet afstand doen van enig recht is niet relevant jegens opdrachtgeefster, die bij de overeenkomst geen partij is.

29. Dit een en ander betekent dat de partijen bij de coördinatieovereenkomst een vorderingsrecht jegens opdrachtgeefster kunnen krijgen op grond van enige uit die overeenkomst blijkende verplichting van opdrachtgeefster als opsteller van die overeenkomst, die door haar in het bestek verplicht is gesteld, dan wel op grond van enige verplichting die opdrachtgeefster op grond van het bestek zelf of van de aannemingsovereenkomst heeft. Voor zover dergelijke vorderingen door de W- en de E-aanneemster worden ingesteld, zijn zij in die vorderingen ontvankelijk. Voor zover zij echter een vordering instellen die uitsluitend ziet op een tekortkoming van enige verplichting van een medepartij onder de coördinatieovereenkomst, moet die vordering tegen de medepartij worden ingesteld en is de schuldeiser niet-ontvankelijk jegens opdrachtgeefster. Daarbij dient bedacht te worden dat de mede-nevenaannemers niet beschouwd kunnen worden als hulppersonen van opdrachtgeefster als bedoeld in artikel 6:76 BW, nu de door de nevenaannemers verrichte werkzaamheden niet passen binnen de uitoefening van het "bedrijf" van opdrachtgeefster (HR 02-12-2005, ECLI:NL:HR:2005:AU5661 (Rijpma/Groot), r.o. 5.4.3).
30. Om kort te gaan: om opdrachtgeefster aansprakelijk te kunnen stellen voor enige tekortkoming, moet sprake zijn van een toerekenbare tekortkoming van opdrachtgeefster. Die tekortkoming kan niet worden aangenomen uitsluitend op grond van fouten van nevenaannemers onder de coördinatieovereenkomst. Wel kunnen uit de coördinatieovereenkomst verplichtingen van opdrachtgeefster jegens een nevenaannemer blijken en een tekortkoming in de nakoming van die verplichting kan dan als tekortkoming onder de aannemingsovereenkomst worden beschouwd. Met deze overweging als uitgangspunt zullen arbiters de vorderingen van de W- en de E-aanneemster beoordelen.

31. Artikel 2 lid 2 van de coördinatieovereenkomst bepaalt dat de directie een beslissing moet nemen, wanneer de partijen bij de overeenkomst er samen niet uitkomen. Artikel 1 lid 3 van die overeenkomst bepaalt dat de directie het algemeen tijdschema, waarin opgenomen de door de nevenaannemers aangeleverde plannings van hun werkzaamheden, moet goedkeuren. Tussen partijen staat vast dat de directie die goedkeuring weigerde, omdat het ingediende algemene tijdschema niet 16 april 2012 als opleveringsdatum hanteerde. De B-aanneemster verklaarde dat deze opleveringsdatum niet haalbaar bleek, tenzij zij versnellingsmaatregelen doorvoerde, waar opdrachtgeefster voor zou moeten betalen. Dat weigerde opdrachtgeefster, zodat van versnelling geen sprake was.
32. Doordat de directie het algemeen tijdschema niet goedkeurde, was er geen algemeen aanvaard tijdschema. Zonder dit tijdschema kan de B-aanneemster haar werk als coördinator niet naar behoren uitoefenen. Uiteindelijk heeft de directie geaccepteerd dat gewerkt werd op basis van een niet goedgekeurd afbouwschema, opgesteld eerst op 28 maart 2012. Deze omstandigheden komen voor risico van opdrachtgeefster, die verschuiving van de opleveringsdatum slechts aanvaardde, als de B-aanneemster in de lopende arbitrages in het gelijk zou worden gesteld. In het vonnis van 23 mei 2013 in geschil 33.557 (productie We27) werd aan de B-aanneemster in verband met de bemalings- en lozingsvergunningproblematiek een bouwtijdverlenging gegund van vijftien weken, welk oordeel in hoger beroep (71.896, productie Wr20) op 17 september 2014 werd bekrachtigd. In het vonnis van 22 juni 2016 in geschil 34.650 (productie B22) is de bouwtijd voor de B-aanneemster nogmaals verlengd met acht weken. Van dit vonnis is geen hoger beroep ingesteld.
33. Nu de B-aanneemster in het gelijk is gesteld ten aanzien van haar recht op bouwtijdverlenging, volgt daaruit dat opdrachtgeefster had moeten meewerken aan de verschuiving van de opleveringsdatum in het algemeen tijdschema, dan wel financiering ter beschikking had moeten stellen voor versnellingsmaatregelen. Zij heeft geen van beide gedaan, hetgeen, zoals gezegd, voor haar risico komt.
34. Tussen partijen is nog in discussie in hoeverre het werk van de W-aanneemster op 6 februari 2013 is opgeleverd. Uit de bestekken blijkt dat

de werkzaamheden van alle nevenaannemers gezamenlijk moesten worden opgeleverd. Opdrachtgeefster ging dus uit van één opleveringsdatum voor het gehele werk. Dat dit zou betekenen dat het werk van sommige nevenaannemers al enige tijd opleveringsgereed zou zijn, voordat het werk van die nevenaannemers ook daadwerkelijk voor oplevering zou worden goedgekeurd en geaccepteerd, is een door alle partijen aanvaard gevolg. Desalniettemin heeft opdrachtgeefster zich kennelijk zelf niet meer gehouden aan dit systeem. Zij heeft het op 6 februari 2013 gedateerde proces-verbaal van oplevering als zodanig ondertekend (productie Wr15), waarmee de oplevering van het werk van de W-aanneemster een feit was. Dat opdrachtgeefster meent dat op die datum het werk, althans het werk van de W-aanneemster, alleen in gebruik is genomen en niet is opgeleverd, blijkt nergens uit.

Vorderingen W-aanneemster:

35. De W-aanneemster vordert in de eerste plaats vergoeding van haar stagnatieschade over 42 weken tot een bedrag van € 485.524,00. Zij stelt als vertragingsoorzaken (1) het te laat ter beschikking stellen van het werkterrein, (2) de bemalingsproblematiek, (3) het te laat aanleveren van de vloerentekening door de B-aanneemster, waardoor vertraging ontstond in de engineering, (4) de bestekken waren niet op elkaar afgestemd, (5) de bronnen waren te laat operationeel en (6) andere vertragingsoorzaken. De W-aanneemster geeft aan dat de vertragingen, voortvloeiend uit de oorzaken (2), (4) en (5) elkaar overlappen en gelijktijdige vertragingen waren.
36. Bij repliek heeft de W-aanneemster gesteld dat zij geen aanspraak maakt op vertragingsschade in verband met te late start van het werk. Arbiters zullen aan het desondanks daarover gevoerde debat voorbijgaan.
37. In productie We32 berekent de W-aanneemster haar schade tot een totaal van € 485.524,00. In de memorie van eis stelt de W-aanneemster onder 87 dat de totale schade € 505.322,72 bedraagt, dus € 505.322,72 -/- € 485.524,00 = € 19.798,72 hoger dan in de productie berekend. Het verschil verklaart de W-aanneemster niet. Arbiters gaan hier verder aan voorbij. Bij brief van 13 december 2017 heeft de W-aanneemster haar vordering bijgesteld naar en nader gespecificeerd tot € 419.051,00.

38. Op pagina 6 van de schadeberekening is een samenvatting gegeven. Daaruit blijkt dat de W-aanneemster in verband met de grondwaterproblematiek haar schade berekent op € 79.428,00, in verband met het niet afstemmen van de bestekken op € 89.282,00, in verband met diverse oorzaken en het niet op 20 december 2012 voor oplevering aanvaarden € 123.915,00, vanwege juridische correspondentie € 9.546,00 en wegens bijkomende kosten € 116.881,00. Arbiters zullen de vorderingen in deze volgorde behandelen.
39. Opdrachtgeefster heeft een verweer tegen deze vorderingen laten opstellen door de Brink Groep (productie O11). Het belangrijkste verweer dat daaruit naar voren komt is dat de aannemingssom prijsvast is voor de duur van het werk. Dit verweer keert bij iedere post terug. Arbiters achten dit verweer onjuist. Bij een normaal verloop van het werk gelden de contractuele bedingen onverkort. Als echter door voor risico van opdrachtgeefster komende omstandigheden de gewone gang van het werk wordt verstoord en de W-aanneemster daardoor vertraging oploopt die haar schade berokkent, is opdrachtgeefster in beginsel aansprakelijk voor die schade. Daaraan doet het prijsvast zijn van de aanneemsom niet af.

Grondwaterproblematiek (€ 79.428,00):

40. Tussen partijen staat vast dat de grondbemalingsproblematiek een vertraging van 15 weken heeft veroorzaakt in ieder geval in het bouwkundige werk, van week 38/2010 tot en met week 52/2010. Uit het vonnis in geschil 33.557, in hoger beroep op dit punt bekrachtigd, blijkt dat deze vertraging in de relatie tussen de B-aanneemster en opdrachtgeefster voor risico van opdrachtgeefster komt. Ook de W-aanneemster kon in die tijd niet aan de slag en haar werkzaamheden zijn met die periode opgeschoven. Opdrachtgeefster stelt niet en ook uit de stukken blijkt niet dat deze vertraging aan de W-aanneemster zou zijn toe te schrijven. Daarom moet ervan worden uitgegaan dat de vertraging in de werkzaamheden van de W-aanneemster, veroorzaakt door de bemalingsproblematiek en het daardoor stilliggen van alle werkzaamheden, voor risico en rekening van opdrachtgeefster moet komen.
41. In die periode werden wel vergaderingen gehouden, te weten vijf werkvergaderingen, drie bouwvergaderingen en zes reguliere en één extra coördinatievergadering. Arbiters zijn van oordeel dat het regelmatig op volle sterkte

aanwezig zijn bij die vergaderingen, waar weinig bijzonders te bespreken was, niet nodig was. Dit geldt zeker voor het extra interne overleg na iedere vergadering. Arbiters onderkennen dat vooral voor engineeringzaken enig overleg nodig zal zijn geweest. Een maand na het stilleggen van de werkzaamheden kon de W-aanneemster in redelijkheid haar aanwezigheid terugbrengen tot 50%. Op die grond schatten arbiters overeenkomstig artikel 6:97 BW de schade wegens overleg in de betrokken periode op $5/8 \times \text{€ } 26.371,00 = \text{€ } 16.481,88$.

42. De kosten voor het ketenpark tot een bedrag van € 7.875,00 voor 15 weken achten arbiters redelijk. Dat de W-aanneemster vanaf het begin van het werk geen ketenpark aanwezig zou hebben gehad, achten arbiters uit eigen ervaring onaannemelijk en is niet door opdrachtgeefster bewezen of te bewijzen aangeboden.
43. De W-aanneemster vordert de kosten van indexering tot een bedrag van € 21.237,00. Opdrachtgeefster voert aan dat het werk tegen een vaste prijs, dus zonder risicoregeling, is aangenomen. Arbiters hebben hiervoor overwogen dat dit niet geldt als de werkzaamheden vertraagd worden door aan opdrachtgeefster zelf te wijten oorzaken. De W-aanneemster vergelijkt daarvoor de indexeringcijfers van juni en van december 2010, zijnde 26 weken. De vertraging gaat echter over 15 weken en niet duidelijk is gemaakt, waarom een langere indexeringsperiode wordt aangehouden. Nu geen exacte cijfers beschikbaar zijn, zullen arbiters de indexering van lonen en prijzen schatten op $15/26 \times \text{€ } 21.237,00 = \text{€ } 12.252,12$.
44. De W-aanneemster heeft alle door haar in de betreffende periode op dit project geboekte uren verminderd met de aan de vergaderingen bestede uren en brengt op die grond € 23.945,00 als schade in rekening. Deze post is verder niet onderbouwd. Een eigen interne urenregistratie kan bij betwisting, zoals hier, geen genoegzaam bewijs vormen voor bestede uren. Dat de W-aanneemster enige extra werkzaamheden heeft moeten uitvoeren in verband met de stagnatie, met name bestaande uit extra werkvoorbereiding en enige extra engineering, achten arbiters aannemelijk. Zij schatten deze extra werkzaamheden op 15% van de opgegeven uren voor coördinator, project-

manager en werkvoorbereider, zodat de schade vastgesteld wordt op 15% x € 23.945,00 = € 3.591,75.

45. In totaal wordt daarom als schade wegens de vertraging door de bemalingsproblematiek aan de W-aanneemster toegewezen € 16.481,88 + € 7.875,00 + € 12.252,12 + € 3.591,75 = € 40.200,75.

Niet afstemmen bestekken (€ 89.282,00)

46. In alle bestekken afzonderlijk is opgenomen dat het werk moet worden opgeleverd op 2 maart 2012. Dat betekent dat alle werken van alle nevenaannemers tegelijkertijd op 2 maart 2012 zouden moeten worden opgeleverd, zodat er voor opdrachtgeefster één oplevering voor het gehele werk zou zijn, zoals te doen gebruikelijk wanneer sprake is van één hoofdaannemer met diverse onderaannemers. Opdrachtgeefster stelt onweersproken dat alle nevenaannemers de beschikking hadden over alle bestekken, zodat zij meent dat alle nevenaannemers van deze omstandigheid op de hoogte waren. De W-aanneemster meent dat niet van haar gevergd kan worden dat zij alle bestekken zou doorvlooiën om dit soort administratieve voorschriften te ontdekken. De bestekken van andere nevenaannemers heeft zij ter informatie gebruikt bijvoorbeeld voor aansluiting van andere werkzaamheden op de hare. Arbiters achten dit op zich geen onredelijke uitleg.
47. In het bestek van de B-aanneemster was echter wel opgenomen dat de opleveringsdatum gold voor alle nevenaannemers. De B-aanneemster was dus wel op de hoogte van deze omstandigheid en moest dat ook zijn om in het algemeen tijdschema te kunnen verwerken.
48. De gezamenlijke opleveringsdatum betekende dat de B-aanneemster moest onderzoeken wanneer de diverse werkzaamheden van de verschillende nevenaannemers en van haarzelf gereed zouden moeten zijn om uiteindelijk te leiden tot een uiterste opleveringsdatum. Daartoe had zij de plannings van de andere nevenaannemers nodig, waaronder die van de W-aanneemster. De W-aanneemster heeft haar planning bij de B-aanneemster ingeleverd. Door de hiervoor al gememoreerde onenigheid met de directie over de uiterste opleverdatum heeft de B-aanneemster uiteindelijk een algemeen tijdschema van 12 januari 2011 ingediend, waarop ook de werkzaamheden van de nevenaannemers waren opgenomen (productie E6 bijlage 3.3.1 bij brief van 23 mei

2016 van mr. Nijenhof-Wolters). Dit schema werd niet goedgekeurd, omdat het uitging van een opleveringsdatum van 2 augustus 2012 in plaats van 16 april 2012, terwijl het zwembad gebruiksklaar zou zijn op 12 oktober 2012. Opdrachtgeefster ging ervan uit dat het zwembad bij oplevering gebruiksklaar zou zijn.

49. Daarna heeft de B-aanneemster een afbouwschema ingediend gedateerd 28 maart 2012 (productie E6 bijlage 3.4.2 bij brief van 23 mei 2016 van mr. Nijenhof-Wolters), waarop de opleveringsdatum was verschoven naar 29 juni 2012 en de gebruiksklaar datum naar 24 september 2012. Ook dit schema is door de directie niet goedgekeurd, maar uiteindelijk in zoverre aanvaard, dat werd toegestaan dat de nevenaannemers op basis van dit schema zouden werken. Uiteindelijk was het zwembad gebruiksklaar en, wat de W-aanneemster betreft, opgeleverd op 6 februari 2013.
50. Uit de stukken blijkt niet van substantiële coördinatieactiviteiten door de B-aanneemster. Zij beklagt zich over de voor haar onverwachte omstandigheid van de gezamenlijke oplevering, waardoor zij niet goed wist hoe de werkzaamheden op elkaar moesten worden afgestemd. Met name zou het haar niet bekend zijn geweest dat de W-aanneemster nog tien weken nodig had na de voltooiing van de werkzaamheden van de B-aanneemster. Dat is een omstandigheid die voor risico van de B-aanneemster dient te blijven nu de W-aanneemster haar planning tijdig heeft ingeleverd en de B-aanneemster de taak had deze werkzaamheden in het algemeen tijdschema te verwerken.
51. De W-aanneemster stelt dat zij door deze problemen in de coördinatie een vertraging heeft opgelopen van tien weken in de periode week 31/2012 tot en met week 41/2012. Dat dit elf weken zijn is ten deze niet relevant. Zij vordert vergoeding van haar schade over deze periode. Arbiters zijn van oordeel dat de grondslag voor deze vordering kennelijk de tekortschietende coördinatieverplichting van de B-aanneemster is. Weliswaar hadden opdrachtgeefster en haar directie niet mogen blijven weigeren de tijdschema's van de B-aanneemster goed te keuren, maar door te aanvaarden dat het afbouwschema van 28 maart 2012 als onderlegger voor de werkzaamheden van de nevenaannemers zou worden gebruikt, is in ieder geval een werkbare situatie ontstaan. Maar onder die omstandigheden kan de W-aanneemster opdracht-

geefster deze vertraging niet verwijten en moet zij zich tot de coördinerende B-aanneemster wenden. In hoeverre deze dan weer regres zou kunnen halen op opdrachtgeefster staat buiten de discussie in dit geschil.

52. Voor zover de W-aanneemster op deze grond vorderingen heeft ingesteld, wordt zij in die vorderingen niet-ontvankelijk verklaard.

Extra kosten uitloop week 41/2012 tot en met week 6/2013 (€ 123.915,00)

53. Deze vorderingen betreffen een periode van 17 weken. Het gaat daarbij om zes weken in verband met de weigering door opdrachtgeefster om het werk van de W-aanneemster op 20 december 2012 goed te keuren voor oplevering, acht weken in verband met de scheefstand van de gevel en drie weken zonder bijzondere grondslag. Voor zover die drie weken betrekking zouden hebben op wat de W-aanneemster "overige bouwkundige discussies" noemt, is door de W-aanneemster niet aangetoond dat opdrachtgeefster daarvoor aansprakelijk is. De vordering over die drie weken zonder duidelijke grondslag moet worden afgewezen wegens gebrek aan onderbouwing van de grondslag.

54. In het algemeen dient nog te worden overwogen dat de W-aanneemster als oorzaak van vertragingen noemt het tijdstip, waarop de baden werden gevuld. Uit de opstelling van de schade in productie We32 blijkt echter niet dat dit tijdstip tot afzonderlijke schade heeft geleid. De W-aanneemster stelt ter zake dat de baden op 7 september 2012 waren gevuld. Vanaf dat moment had zij volgens planning nog tien weken nodig om de baden op temperatuur te krijgen en de installaties af te werken voor oplevering. Dat is ook gelukt. Deze vertraging loopt gelijk op met en is daarmee opgenomen in de andere vertragingen, zodat inderdaad geen extra schade is ontstaan.

55. Dat de vordering over acht weken in verband met de scheefstand van de gevel begint in week 41/2012, terwijl in rechte tussen opdrachtgeefster en B-aanneemster is vastgesteld dat de B-aanneemster daarvoor bouwtijdverlenging kreeg tot 24 september 2012, zijnde week 39/2012, is niet door opdrachtgeefster als verweer aangevoerd, zodat arbiters daar niet verder op ingaan. Op zich lagen de werkzaamheden van de B-aanneemster voor de gevel niet op het kritieke pad van de werkzaamheden van de W-aanneemster, zodat die werkzaamheden zelf de werkzaamheden van de W-aanneemster niet hebben gestoord, maar andere werkzaamheden van de B-aanneemster die wel op

het kritieke pad van het werk van de W-aanneemster lagen, werden daardoor vertraagd, zodat deze indirecte vertraging voor risico van opdrachtgeefster komt.

56. De W-aanneemster heeft het werk op 6 december 2012 ter goedkeuring aangeboden aan opdrachtgeefster op 20 december 2012 (productie Wr18). De directie weigerde daaraan mee te werken omdat op 13 december 2012 de gehele installatie nog niet perfect in orde was (productie We 29 en Wr19). Daarop heeft de W-aanneemster op 14 december 2012 en op 18 december 2012 (productie We30) nogmaals aangedrongen op medewerking aan de oplevering, omdat de installatie tijdig gereed zou zijn en de bescheiden zouden worden ingediend bij de oplevering (productie We31). Arbiters constateren dat uit de stukken niet blijkt dat opdrachtgeefster per 20 december 2012 aan de W-aanneemster heeft bericht dat het werk nog niet kon worden goedgekeurd onder opgave van de gebreken die een dergelijke goedkeuring zouden verhinderen. Opdrachtgeefster stelt slechts dat gezien de vordering van de W-aanneemster zij nog tot 6 februari 2013 heeft doorgewerkt, zodat er kennelijk nog heel wat moest gebeuren. De W-aanneemster geeft aan dat er inderdaad sprake was van de gebruikelijke kleine restpunten, die zij anders na de oplevering had uitgevoerd maar nu daarvoor afwerkte, en dat zij de installaties moest beheren, wat anders na de oplevering door opdrachtgeefster had zullen gebeuren.
57. Arbiters zijn van oordeel dat opdrachtgeefster niet heeft aangetoond dat het werk op 20 december 2012 niet opleveringsgereed was. Dat ligt wel op haar weg als de W-aanneemster eenmaal het werk voor oplevering heeft aangeboden. Daarom moet ervan worden uitgegaan dat het werk van de W-aanneemster op 20 december 2012 gereed was. Voor zover zij kosten heeft moeten maken door de weigering van opdrachtgeefster het werk over te nemen, kan zij die kosten als schade op opdrachtgeefster verhalen. De vorderingen van de W-aanneemster zullen op deze uitgangspunten worden beoordeeld.
58. Gedurende de acht weken vertraging door vertraging van het werk van de B-aanneemster kan de W-aanneemster de kosten van vergaderingen doorberekenen als schade. De vergaderingen, waarvan de W-aanneemster de kosten

vordert, vielen in de periode 23 oktober 2012 (werkvergadering 49) tot en met 16 november 2012 (uitvoerdersoverleg) dus in de weken 43/2012 tot en met 46/2012, ofwel binnen acht weken vanaf week 41/2012. Deze kosten zijn door de W-aanneemster herhaaldelijk onjuist berekend, zowel in productie We32 als in de bijlage bij de brief van 13 december 2017. Arbiters constateren dat de W-aanneemster consequent 4 uur x € 90,00 = € 360,00 opneemt voor € 358,00. De optellingen kloppen niet, waardoor onder A een bedrag van € 4.569,00 staat in plaats van € 4.566,00. Arbiters houden dat laatste bedrag aan, zodat de totaalstelling onder C uitkomt op € 4.566,00 + € 7.056,00 = € 11.622,00 hetgeen wordt toegewezen.

59. De W-aanneemster vordert de bouwplaatskosten over 17 weken. Arbiters achten deze kosten redelijk en toewijsbaar tot het gevorderde bedrag van € 1.250,00.
60. De W-aanneemster betoogt dat in deze acht weken zij minder efficiënt kon werken en rekent daarvoor 50% van de op het project geboekte uren in deze periode als efficiencyverlies. Opdrachtgeefster acht deze vordering onvoldoende onderbouwd. Arbiters zijn van oordeel dat het aannemelijk is dat de W-aanneemster minder werk heeft kunnen uitvoeren dan zij zou hebben uitgevoerd bij een normaal verloop van de werkzaamheden. Daarbij moet bedacht worden dat deze schade niet alleen in de acht genoemde weken zal zijn ontstaan, maar door het gehele werk heen is opgelopen doordat gewerkt moest worden zonder goedgekeurde planning. In dat licht achten arbiters het opgegeven aantal uren voor efficiencyverlies tot een bedrag van € 111.039,00 over 8 weken ofwel $8/17 \times € 111.039,00 = € 52.253,65$ redelijk en wijzen dit deel van de vordering toe.
61. Gedurende de zes weken na de niet doorgegane oplevering op 20 december 2012 tot aan de daadwerkelijke oplevering op 6 februari 2013 heeft de W-aanneemster als extra kosten alleen beheerkosten voor de installatie gehad. De overige kosten hadden betrekking op de afwerkpunten bij oplevering, welke kosten de W-aanneemster sowieso zou hebben gemaakt en dus voor haar geen schade kunnen zijn. Aan beheerkosten kan de W-aanneemster redelijkerwijs één man full time in rekening brengen, dat wil zeggen over zes weken $6 \text{ weken} \times 40 \text{ uur/week} \times € 50,00/\text{uur} = € 12.000,00$.

62. In totaal komt op deze grondslagen (vertraging 8 + 6 weken) voor toewijzing in aanmerking € 11.622,00 + € 1.250,00 + € 52.253,65 + € 12.000,00 = € 77.125,65. De vordering wordt voor het overige afgewezen.

Aanvullende projectmanagement kosten (€ 9.546,00)

63. De W-aanneemster stelt dat in verband met de problematiek van de verträgen haar projectmanager 46 uur heeft besteed aan tien brieven tussen 17 november 2010 en 13 september 2012 en bovendien nog gedurende 40 uur intern overleg heeft gepleegd over diverse juridische zaken. Arbiters merken deze kosten aan als buitengerechtelijke kosten, waarvoor de W-aanneemster nog een afzonderlijke vordering heeft ingesteld. Arbiters zullen deze vordering dan ook beoordelen in het kader van de vordering ter zake van buitengerechtelijke kosten.

Bijkomende kosten (€ 116.881,00)

64. In deze vordering heeft de W-aanneemster samengebracht gedeerde winst (€ 36.142,00), verlenging bankgarantie (€ 424,00), onderdekking algemene kosten (€ 68.519,00) en verlenging garanties (€ 11.796,00). Arbiters zullen deze posten achtereenvolgens behandelen.

Gederde winst (€ 36.142,00)

65. De W-aanneemster berekent de gedeerde winst per week op 3% van de kostprijs met marge ofwel $3\% \times 1/48 \times € 1.376.841,00 = € 860,53$. De winstderiving over 42 weken bedraagt dan $42 \times € 860,53 = € 36.142,26$.
66. Arbiters constateren dat partijen beide uitgaan van een in de begroting opgenomen winst van 3%. De berekening van de W-aanneemster komt arbiters niet onjuist of onredelijk voor en is onvoldoende gemotiveerd door opdrachtgeefster weersproken. De W-aanneemster gaat uit van gedeerde winst over 42 weken. Op voornoemde gronden is deze schade toewijsbaar over 23 weken, zodat wordt toegewezen $23 \times € 860,53 = € 19.792,19$.

Verlenging bankgarantie (€ 424,00)

67. De W-aanneemster berekent de jaarkosten van een bankgarantie van 5% van de aanneemsom van € 2.949.000,00 op $5\% \times € 2.949.000,00 \times 0,5\% = € 737,25$. Zij stelt die kosten op $1/365 \times € 737,25 = € 2,02$ per dag. Over een vertraging van 42 weken = 210 werkdagen komt zij dan tot een kostenpost

van $210 \times € 2,02 = € 424,00$. De bankgarantie moest toerekenbaar aan opdrachtgeefster extra worden aangehouden voor $23 + 6 = 29$ weken, zodat de kosten daarvan $29/42 \times € 424,00 = \underline{€ 292,76}$ bedragen en toewijsbaar zijn.

Onderdekking algemene kosten (€ 68.519,00)

68. De W-aanneemster berekent de onderdekking algemene kosten op 6% van onderaanneming + materiaal = € 2.256.778,00, ofwel $1/415$ (werkdagen) $\times 6\% \times € 2.256.778,00 = € 326,28$ per dag. Voor (42 weken =) 210 werkdagen is dat $210 \times € 326,28 = € 68.518,80$. Arbiters kennen op voornoemde gronden (zie: gedeerde winst) daarvan toe $23/42 \times € 68.518,80 = \underline{€ 37.522,20}$.

Verlenging garanties (€ 11.796,00)

69. Onder verwijzing naar voorgaande overwegingen wijzen arbiters op deze vordering $23/42 \times € 11.796,00 = \underline{€ 6.459,71}$ toe.

70. Aan bijkomende kosten wordt dus aan de W-aanneemster toegewezen $€ 19.792,19 + € 292,76 + € 37.522,20 + € 6.459,71 = \underline{€ 64.066,86}$. Dat betekent dat aan stagnatieschade in totaal aan de W-aanneemster wordt toegewezen $€ 40.200,75 + € 77.125,65 + € 64.066,86 = € 181.393,26$.

Meerwerk (€ 53.036,00)

71. De W-aanneemster stelt twee vorderingen ter zake van meerwerk in, los van de stagnatieschades. Het betreft meerwerk W52 ter zake van een ander fabricaat TSA's en meerwerk W53 ter zake van het bitumineren van kanalen. Voor deze meerwerken kreeg de W-aanneemster geen akkoord van opdrachtgeefster.

Alternatief TSA's (€ 42.646,00)

72. In het bestek is in paragraaf 52.52.50 voorgeschreven dat de W-aanneemster TSA's (tegenstroomapparaten) van het merk Alfa Laval moet leveren en monteren. Bij brief van 9 juni 2010 (productie Wr27) heeft de W-aanneemster als alternatief voorgesteld TSA's van het merk SWEP. Bij brief van 11 juni 2010 (productie Wr28) heeft opdrachtgeefster de ontvangst van de brief van de W-aanneemster bevestigd en meegedeeld dat de W-aanneemster zo spoedig mogelijk een antwoord zal ontvangen. Dat antwoord is uitgebleven en daar maakt de W-aanneemster kennelijk uit op dat haar alternatief akkoord bevonden was. Toen zij later alsnog de bestekmatig voorgeschreven TSA's

moest leveren, heeft zij de daaruit voortvloeiende meerkosten als meerwerk in rekening gebracht.

73. Arbiters constateren dat het voorstel voor het meerwerk wel is ingediend, maar dat daar niet op is gereageerd. Arbiters zijn van oordeel dat de W-aannemster daaruit geen goedkeuring mocht opmaken, zodat de W-aannemster had moeten begrijpen dat het door haar voorgestelde alternatief niet was aanvaard. Dat zij daardoor extra kosten heeft gemaakt, blijft alsdan voor haar risico. De vordering wordt afgewezen.

Bitumineren kanalen (€ 10.390,00)

74. De W-aannemster heeft de afblaaskanalen van de luchtbehandelingsinstallatie en de aanzuigkanalen van de buitenlucht moeten coaten. Zij meent dat dat niet onder de bestekverplichtingen van artikel 61.32.12b of 61.11.11-a valt en beschouwt deze werkzaamheden dus als meerwerk, waarvoor zij bijbetaling vraagt.
75. Artikel 61.11.11-a sub 0 schrijft voor dat de toevoer-, retourkanalen en ventilatieroosters van zwembaden en van kleedruimten zwembad van een zwembadcoating moeten worden voorzien, hetgeen nader wordt gespecificeerd in de bestekartikelen 61.32.11-b en 61.32.12-b. In deze bestekartikelen wordt geen onderscheid gemaakt tussen retour- en afblaaskanalen, want beide zijn bestemd voor het afvoeren van lucht en ook niet tussen aanzuig- en toevoerkanalen, want beide zijn bestemd voor het aanvoeren van lucht. Ook worden de aanzuig- en afblaaskanalen van de zwembaden en de kleedruimten zwembad niet elders separaat in het bestek gespecificeerd, zodat deze geacht worden te vallen onder de eerder genoemde bestekartikelen 61.32.11-b en 61.32.12-b. Onder die omstandigheden zijn arbiters van oordeel dat de W-aannemster had moeten begrijpen dat alle door haar bedoelde kanalen moesten zijn voorzien van een zwembadcoating. Er is dus geen sprake van meerwerk en de vordering wordt afgewezen.

BTW en Rente:

76. De W-aannemster verzoekt het bedrag van de toewijzing te vermeerderen met de daarover verschuldigde btw. Arbiters constateren dat de vordering betrekking heeft op stagnatieschade. Over schade is geen btw verschuldigd, nog afgezien van het feit dat uit het bestek blijkt dat tussen partijen de btw-

verleggingsregeling van toepassing is. Dit deel van de vordering wordt dus afgewezen. Over het bedrag van de toewijzing vordert de W-aanneemster vergoeding van de wettelijke handelsrente vanaf de datum van aanhangig maken van de procedure. Tegen deze vordering is door opdrachtgeefster geen gemotiveerd verweer gevoerd, zodat de vordering kan worden toegewezen met dien verstande dat over schade geen handelsrente kan worden toegewezen, maar de rente ex artikel 6:119 BW. De W-aanneemster heeft het geschil aanhangig gemaakt op 24 juni 2013, zodat vanaf die datum overeenkomstig paragraaf 45 lid 1 UAVTI 1992 de rente berekend tegen de wettelijke rentevoet wordt toegewezen.

Buitengerechtelijke kosten:

77. De W-aanneemster vordert bij vermeerdering van eis in repliek vergoeding van de door haar gemaakte buitengerechtelijke kosten overeenkomstig het tarief blijkend uit het Besluit Buitengerechtelijke Incasso Kosten (BIK). De W-aanneemster berekent de haar toekomende vergoeding op € 6.775,00. De W-aanneemster moet met die berekening een vergissing hebben gemaakt. Het door haar genoemde bedrag is het maximum toewijsbare bedrag onder dit Besluit. Bij een vordering van € 419.051,00 + € 53.036,00 = € 472.087,00 komt de berekening volgens het Besluit BIK uit op € 4.135,44. Nu aan de W-aanneemster is toegewezen vergoeding van € 181.393,26, kan aan de W-aanneemster vergoeding van buitengerechtelijke kosten volgens dit Besluit worden toegewezen tot een bedrag van € 2.588,93. In totaal wordt in de hoofdzaak dus aan de W-aanneemster toegewezen € 181.393,26 + € 2.588,93 = € 183.982,19.

In de vrijwaringen in de hoofdzaak:

78. Opdrachtgeefster vordert in alle vrijwaringen gelijkelijk dat de in vrijwaring opgeroepen partijen zullen worden veroordeeld tot betaling van datgene aan opdrachtgeefster, waartoe opdrachtgeefster is veroordeeld in de hoofdzaak. De vordering in de vrijwaring beperkt zich vanzelfsprekend tot het toegewezen deel van de vordering in de hoofdzaak met bijbehorende gronden. Dat betekent dat het gaat om een stagnatie van 23 weken ter zake van bemalingsproblematiek en scheefstand van de gevel en zes weken in verband met de weigering tot oplevering op 20 december 2012.

79. Met betrekking tot de latere oplevering dan 20 december 2012 is er geen enkele relatie met de coördinatie, zodat de nevenaannemers, inclusief de B-aanneemster, van deze stagnatie geen verwijt is te maken.
80. Met betrekking tot de 23 weken stagnatie is in eerdere vonnissen tussen de B-aanneemster en opdrachtgeefster komen vast te staan dat deze vertraging voor risico en rekening van opdrachtgeefster komt. Opdrachtgeefster heeft niet aangegeven of en hoe aan de andere nevenaannemers ten aanzien van de stagnatie door bemaling en de stagnatie door scheefstand van de gevel een verwijt is te maken. Dat betekent dat de vorderingen in de vrijwaringen ongegrond zijn en dus moeten worden afgewezen.
81. Daar komt ten aanzien van de B-aanneemster bij dat voor zover betoogd zou worden dat de stagnatieschade door de W-aanneemster is gevorderd over een periode geïeggen ná 24 september 2012, de datum tot wanneer de B-aanneemster volgens het vonnis in geschil 34.650 uitstel van oplevering had verkregen, over die periode daarna door haar een korting is betaald/verrekend van € 170.000,00. Deze vergoeding heeft mede te gelden als een gefixeerde schadevergoeding ter zake van te late oplevering, dat wil zeggen ter zake van vertragingen in de oplevering. Nu de vorderingen van de W-aanneemster deels zouden kunnen worden teruggebracht tot vertragingen in de oplevering van het werk van de B-aanneemster, is de daardoor veroorzaakte schade, waaronder de stagnatieschade, al door de B-aanneemster aan opdrachtgeefster vergoed.
82. Met betrekking tot de Wb- en de G-aanneemster heeft voorts het volgende te gelden. Zij beroepen zich op een door opdrachtgeefster afgegeven tevredenheidsverklaring en achten het onbegrijpelijk dat zij desondanks in deze procedure zijn betrokken geraakt. Zij vorderen in verband daarmee vergoeding van hun werkelijke kosten van processuele bijstand, in redelijkheid voor beiden vast te stellen op € 25.000,00. Opdrachtgeefster verklaarde nog dat deze nevenaanneemsters aan die verklaring niet de betekenis mogen toekennen, die zij blijkens hun stellingname doen, omdat die verklaring alleen was afgegeven om te dienen bij de verwerving van andere werken.
83. Arbiters oordelen deze stelling van opdrachtgeefster onwaarachtig. Dit zou betekenen dat de verklaringen niet op waarheid zouden berusten, hetgeen

arbiters niet wensen aan te nemen. Alsdan resteert dat opdrachtgeefster, overeenkomstig haar verklaring, stelt dat de beide nevenaanneemsters ter zake van het project "een prestatie hebben geleverd die paste binnen het verwachtingspatroon en de met elkaar formeel gemaakte afspraken" en voorts dat zij "in het geheel een positieve bijdrage [hebben] geleverd aan de totstandkoming van het ... zwembad ... en mede door hun inbreng van ervaring en expertise zorg hebben gedragen voor een succesvolle uitvoering". Onder die omstandigheden is het inderdaad niet alleen onbegrijpelijk maar ook onbehoorlijk dat opdrachtgeefster de beide nevenaanneemsters in deze procedure heeft betrokken. Op die grond wordt de vordering ter zake van de proceskosten toegewezen.

In de reconventie van de E-aanneemster

84. De E-aanneemster stelt dat haar werk is vertraagd gedurende 284 kalenderdagen door buiten haar gelegen omstandigheden en dat zij daardoor € 296.372,88 aan schade heeft geleden. De genoemde 284 dagen betreffen de periode gelegen tussen de oorspronkelijk overeengekomen opleveringsdatum van 16 april 2012 en 25 januari 2013, op welke datum de E-aanneemster haar werk feitelijk heeft opgeleverd. Zij wijt deze vertraging aan opdrachtgeefster. De vordering is gespecificeerd en toegelicht in een rapport van Driver Trett (productie E1). De door de E-aanneemster genoemde vertragingsoorzaken betreffen de discussie ten aanzien van de opleverdatum, de bemalingsproblematiek en onvoldoende bouwkundige voortgang wat leidde tot verstoorde efficiency in het werk van de E-aanneemster.
85. Opdrachtgeefster verweert zich tegen deze vordering met grotendeels gelijke argumenten als in de hoofdzaak tegen de W-aanneemster. De verwijten van de E-aanneemster lopen ook grotendeels gelijk met die van de W-aanneemster met dien verstande dat de E-aanneemster uitgaat van een opdrachtgeefster verwijtbare vertraging over 40 weken in plaats van 42 weken.
86. Arbiters zijn op gelijke gronden als in de hoofdzaak van oordeel dat aan opdrachtgeefster een vertraging van 23 weken kan worden toegerekend. Opdrachtgeefster heeft over die periode de E-aanneemster niet, althans onvoldoende in de gelegenheid gesteld haar werkzaamheden te verrichten. Voor de overige vertraging heeft de E-aanneemster niet aannemelijk gemaakt, laat

staan aangetoond, dat deze is veroorzaakt door opdrachtgeefster. Arbiters laten thans in het midden of en in hoeverre de B-aannamester aansprakelijk kan worden gehouden voor de vertraging over de overige ($40 - 23 =$) 17 weken.

87. Ten aanzien van de specificatie van de vordering stelt opdrachtgeefster dat de E-aannamester deze baseert op nacalculatie, hetgeen betekent dat zij eventuele fouten in de begroting op die manier kan herstellen. Arbiters onderschrijven dat een dergelijke berekening niet wenselijk is. Dat er sprake is van efficiencyverlies achten arbiters aannemelijk, maar de omvang daarvan is niet anders onderbouwd dan via een nacalculatie. Arbiters zullen dat verlies dus moeten schatten op grond van artikel 6:97 BW. Nu een andere berekening dan die van de E-aannamester ontbreekt, zullen arbiters die berekening desalniettemin als uitgangspunt hanteren. Zij gaan daarbij uitsluitend uit van de uren ná 16 april 2012 nu in de periode daarvoor geen aantoonbare schade is geleden.
88. De E-aannamester vordert voor de beoordeling van zes extra planningskosten van 96 manuren à € 51,50, ofwel € 4.944,00. Die zes planningskosten werden nodig doordat opdrachtgeefster de algemene tijdschema's, waarin de planningskosten van de E-aannamester waren opgenomen, ten onrechte afkeurde. Arbiters zijn in billijkheid van oordeel dat de beoordeling van een planning niet meer dan een dag hoeft te kosten, zodat daarvoor $6 \times 8 = 48$ uren $\times$ € 51,50 = € 2.472,00 wordt toegewezen.
89. De E-aannamester vordert als efficiencyverlies voor de montage-uren, inclusief de uren van de chef montage, over de periode ná 16 april 2012 $(€ 305.980,50 + € 75.271,40) \times 20\% = € 76.250,38$. Nu deze schade betrekking heeft op een periode van 40 weken vertraging, terwijl daarvan 23 weken toewijsbaar zijn, zullen arbiters van deze vordering $23/40 \times € 76.250,38 =$ € 43.843,97 toewijzen.
90. De E-aannamester vordert de kosten van 10 extra bouwvergaderingen, 20 extra coördinatievergaderingen en 20 extra werkbijeenkomsten tot een totaal van $€ 3.090,00 + 2 \times € 2.760,00 = € 8.610,00$. Aangezien dit kennelijk de vergaderingen in een periode van 40 weken betreffen, zullen arbiters daarvan $23/40 \times € 8.610,00 =$ € 4.950,75 toewijzen. Vervolgens vordert de

E-aanneemster de kosten voor nog eens vier extra bouwvergaderingen, acht extra coördinatievergaderingen en acht extra werkbeprekingen tot een bedrag van € 1.236,00 + 2 x € 1.104,00 = € 3.444,00. Nu geen sprake is van meer dan 40 weken stagnatie, waaronder de genoemde 15 (of 16) weken stilstand, zal deze vordering worden afgewezen.

91. De E-aanneemster vordert de indexering over de periode dat de bouw geheel stilstond in verband met de bemalingsproblematiek. De E-aanneemster vordert die indexering over 16 weken. Nu de bouw 15 weken stil heeft gelegen, kan van die vordering $15/16 \times (\text{€ } 1.544,25 + \text{€ } 5.394,06) = \text{€ } 6.504,67$ worden toegewezen.
92. De E-aanneemster vordert nog de kosten van E-voorzieningen in puilen tot een bedrag van € 13.216,00, maar daarvan is niet aangetoond dat zij dit heeft uitgevoerd als meerwerk in opdracht van opdrachtgeefster. Als zij die opdracht van een andere aannemer heeft gehad, dan zal zij de kosten daarvan bij die andere aannemer in rekening moeten brengen.
93. De E-aanneemster heeft kennelijk stagnatie ondervonden bij het aanbrengen van voorzieningen in plafonds in het souterrain. Zij vordert ter zake € 6.180,00. Niet is gebleken dat deze stagnatie enige relatie heeft met opdrachtgeefster of dat opdrachtgeefster daar op enigerlei wijze een verwijt van is te maken. De vordering wordt daarom afgewezen.
94. Door gebrek aan informatie van de kant van opdrachtgeefster heeft de E-aanneemster niet goed kunnen begrijpen hoe zij het leidingwerk in de Lignatur vloerelementen moest aanbrengen. Zij heeft daardoor extra tijd aan engineering moeten besteden. Zij vordert daarvoor 160 uur x € 41,30 = € 6.608,00. Deze vordering is verder niet onderbouwd. Arbiters achten de vordering overmatig en kennen daarvan, gezien de uit de stukken blijkende werkzaamheden, 50% x € 6.608,00 = € 3.304,00 toe.
95. De E-aanneemster vordert in verband met het opstellen van het verzoek om bouwtijdverlenging en additionele kosten een bedrag van in totaal € 24.667,50. Arbiters zijn van oordeel enerzijds dat de E-aanneemster deze werkzaamheden niet had hoeven uit te besteden, maar zelf had kunnen doen en anderzijds, gezien het feit dat eerst na de oplevering een verzoek om

bouwtijdverlenging werd opgesteld en dit verzoek is opgesteld in het kader van het vormen van een dossier voor de procedure, zodat het gaat om kosten van processuele bijstand. Deze worden op de betreffende plaats in dit vonnis behandeld. Op deze plaats kan geen toewijzing volgen.

96. De E-aanneemster heeft ten aanzien van het leidingwerk in de Lignatur vloerelementen naar haar zeggen vier keer zoveel materiaal moeten toepassen dan zij had moeten verwachten op basis van bestek en tekeningen. Zij vordert ter zake bijbetaling van € 27.549,50. Arbiters zijn van oordeel dat aan de hand van tekeningen en de informatie van de leverancier van de Lignatur vloerelementen de E-aanneemster veel van dit extra werk had kunnen en moeten voorzien. Zij achten in redelijkheid 25% van de vordering, ofwel $25\% \times € 27.549,50 = € 6.887,38$ toewijsbaar.
97. De E-aanneemster vordert voor bouwplaatskosten enerzijds over de stagnatieperiode van 40 weken $€ 1.212,00 + € 1.820,00 = € 3.032,00$. De vorderingen over nog eens 80 werkdagen (= 16 weken) stilstand nog eens $484,80 + € 728,00 = € 1.212,80$ heeft zij bij repiek ingetrokken. Arbiters zullen op voornoemde gronden 23/40 over het eerstgenoemde bedrag van € 3.032,00, ofwel $€ 1.743,40$ toewijzen.
98. Resumerend in de reconventie van de E-aanneemster zijn arbiters van oordeel dat aan de E-aanneemster moet worden toegewezen de vergoeding van schade en de bijbetaling voor meerwerk van $€ 2.472,00 + € 43.843,97 + € 4.950,75 + € 6.504,67 + € 3.304,00 + € 6.887,38 + € 1.743,40 = € 69.706,17$. De E-aanneemster stelt haar winstderving op 3% van het gevorderde bedrag. Dat de E-aanneemster schade door winstderving heeft geleden, is aannemelijk. Opdrachtgeefster voert tegen de berekeningswijze geen gemotiveerd verweer. Arbiters zullen daarom, de berekeningswijze volgend, aan winstderving toewijzen $3\% \times € 69.706,17 = € 2.091,19$, zodat de toewijzing uitkomt op $€ 69.706,17 + € 2.091,19 = € 71.797,36$.
99. De E-aanneemster vordert vergoeding van buitengerechtelijke kosten aan de hand van het liquidatietarief. Over het bedrag van de toewijzing bedraagt het liquidatietarief bij de Raad € 900,00 per punt, terwijl twee punten kunnen worden toegewezen, zijnde een bedrag van € 1.800,00. Dat deze kosten zouden zijn opgenomen in de aanneemsom, maakt opdrachtgeefster niet aanne-

melijk. Deze kosten behoren niet tot het gebruikelijke ondernemersrisico. Daarmee komt de totale toewijzing aan de E-aanneemster op € 71.797,36 + € 1.800,00 = € 73.597,36. De E-aanneemster vordert vergoeding van de wettelijke rente over het bedrag van de toewijzing exclusief de buitengerechtelijke kosten vanaf 25 februari 2013. Tegen deze vordering heeft opdrachtgeefster geen gemotiveerd verweer gevoerd, zodat over € 71.797,36 de rente tegen de wettelijke rentevoet overeenkomstig paragraaf 45 lid 1 UAVTI 1992 wordt toegewezen.

In de vrijwaring over de reconventie:

100. Opdrachtgeefster heeft de B-aanneemster in vrijwaring opgeroepen ten aanzien van de vordering in reconventie van de E-aanneemster. Op gelijke gronden als hiervoor in de overige vrijwaringen over de hoofdzaak overwogen wordt de vordering in de vrijwaring tegen de B-aanneemster afgewezen.

de proceskosten en overige vorderingen

101. Arbiters verdelen de proceskosten over hoofdzaak, vrijwaringen en reconventie als volgt: de proceskosten in de hoofdzaak bedragen 50% van het totaal, de proceskosten in de vrijwaringen bedragen 10% van het totaal, en in de reconventie in vrijwaring 40% van het totaal.
102. Gelet op de mate waarin de W-aanneemster en opdrachtgeefster in de hoofdzaak, alsmede de E-aanneemster en opdrachtgeefster in de reconventie in principiële en in financiële zin in het gelijk en ongelijk zijn gesteld zullen arbiters partijen in gelijke mate met de proceskosten belasten. Daarbij hebben zij in hun oordeel betrokken dat opdrachtgeefster in principiële zin voornamelijk in het ongelijk is gesteld, maar dat de W-aanneemster en de E-aanneemster voor een substantieel deel in financiële zin in het ongelijk zijn gesteld. De kosten in de vrijwaringen zijn door opdrachtgeefster als de geheel in het ongelijk gestelde partij te dragen.
103. De door de Raad gemaakte kosten hebben tot en met het depot van dit vonnis ter griffie van de rechtbank te Amsterdam met inachtneming van het Waarborgsom-/moderatieschema van de Raad € 53.182,50 bedragen (waarvan € 9.208,50 aan btw) en zijn tot een bedrag van € 21.273,00 met de door W-aanneemster gedane stortingen verrekend, tot een bedrag van € 21.273,00 met de door opdrachtgeefster gedane stortingen en tot een bedrag van

€ 10.636,50 met de door E-aanneemster gedane stortingen. 50% van de kosten bedraagt € 26.591,25, 40% bedraagt € 21.273,00 en 10% bedraagt € 5.318,25.

104. De W-aanneemster, de E-aanneemster in de reconventie en opdrachtgeefster dragen ieder de eigen kosten van rechtsbijstand. Gezien het ongelijk van opdrachtgeefster in de vrijwaringen draagt zij de tegemoetkoming in de kosten van rechtsbijstand van de B-aanneemster, te stellen op 4 memories en 2 zittingen = $4 + 6 = 10$ punten à € 2.500,00 = € 25.000,00, de E-aanneemster, te stellen op 2 memories en 1 zitting = 5 punten à € 2.500,00 = € 12.500,00, de Wb-aanneemster en de G-aanneemster, in beide gevallen te stellen op € 25.000,00.
105. Ter verrekening van de proceskosten moet opdrachtgeefster dus aan de W-aanneemster ($€ 21.273,00 - / - 50\% \times € 26.591,25 =$) € 7.977,38 betalen. De E-aanneemster heeft $50\% \times € 21.273,00 = € 10.636,50$ voldaan.
106. Zoals gevorderd, zullen arbiters het vonnis uitvoerbaar bij voorraad verklaren.
107. Wat meer of anders is gevorderd, zal worden afgewezen.

DE BESLISSING

Arbiters, rechtdoende als goede mannen naar billijkheid:

in het incident tot oproeping in vrijwaring in de reconventie van de E-aanneemster
LATEN opdrachtgeefster TOE de B-aanneemster in vrijwaring op te roepen;

in de hoofdzaak

VEROORDELEN opdrachtgeefster aan de W-aanneemster te betalen € 183.982,19 (honderddrieëntachtigduizend negenhonderdtweeëntachtig euro en negentien cent), vermeerderd met de rente berekend tegen de wettelijke rentevoet over € 181.393,26 (honderdeenentachtigduizend driehonderddrieënnegentig euro en zesentwintig cent), vanaf 24 juni 2013 tot de dag der algehele voldoening;

VERKLAREN de W-aanneemster NIET-ONTVANKELIJK in haar vorderingen met betrekking tot de verfraging door het niet afstemmen van de bestekken;

in de vrijwaringen in de hoofdzaak

WIJZEN de vorderingen van opdrachtgeefster AF;

in de reconventie van de E-aannemster

VEROORDELEN opdrachtgeefster aan de E-aannemster te betalen € 73.597,36 (drieënzeventigduizend vijfhonderdzevenennegentig euro en zesendertig cent) vermeerderd met de rente berekend tegen de wettelijke rentevoet over € 71.797,36 (eenenzeventigduizend zevenhonderdzevenennegentig euro en zesendertig cent), vanaf 25 februari 2013 tot de dag der algehele voldoening;

in de vrijwaring in de reconventie

WIJZEN de vordering van opdrachtgeefster AF;

in hoofdzaak, vrijwaringen en reconventie

ten aanzien van de proceskosten

VEROORDELEN opdrachtgeefster ter verrekening van de proceskosten in de hoofdzaak aan de W-aannemster te betalen € 7.977,38 (zevenduizend negenhonderdzevenenzeventig euro en achtendertig cent);

VEROORDELEN opdrachtgeefster ter verrekening van de proceskosten aan de B-aannemster in de vrijwaringen te betalen € 25.000,00 (vijfentwintigduizend euro);

VEROORDELEN opdrachtgeefster ter verrekening van de proceskosten aan de E-aannemster in de vrijwaring te betalen € 12.500,00 (twaalfduizend vijfhonderd euro) te vermeerderen met de nakosten, een en ander te voldoen binnen veertien dagen na dagtekening van het vonnis en voor het geval tijdige betaling uitblijft te vermeerderen met de wettelijke rente over de (na)kosten te rekenen vanaf bedoelde termijn voor voldoening tot aan de dag der algehele voldoening;

VEROORDELEN opdrachtgeefster ter verrekening van de proceskosten aan de Wb-aannemster in de vrijwaring te betalen € 25.000,00 (vijfentwintigduizend euro);

VEROORDELEN opdrachtgeefster ter verrekening van de proceskosten aan de G-aannemster in de vrijwaring te betalen € 25.000,00 (vijfentwintigduizend euro);

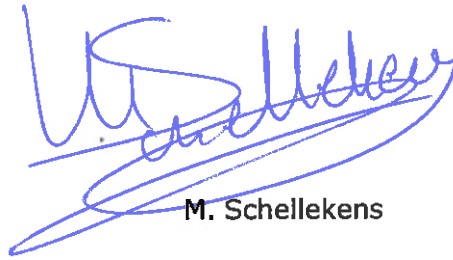
VERKLAREN dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad;

WIJZEN het meer of anders gevorderde AF.

Gewezen te Amsterdam, 6 maart 2018

J.P. Fokker

M. Schellekens

L.Th. Verriet